НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

ИНДЕКС НА ПОТРЕБИТЕЛСКИТЕ ЦЕНИ и ИНФЛАЦИЯ

136 години БЪЛГАРСКА СТАТИСТИКА

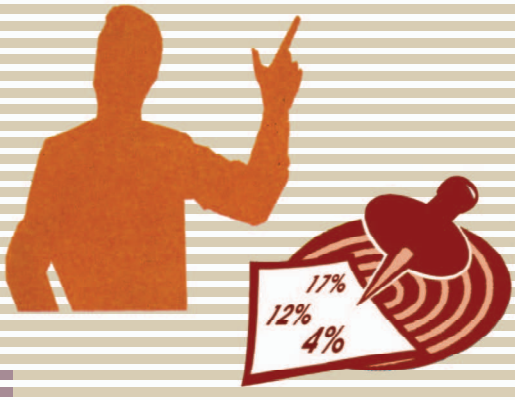

ОТГОВОРИ НА НАЙ-ЧЕСТО ЗАДАВАНИТЕ ВЪПРОСИ

2016

Въведение

Индексът на потребителските цени (ИПЦ) се изчислява в Република България от май 1990 година. Той е един от най-важните икономически показатели за страната. Точното и обективно измерване на изменението на потребителските цени е крайно необходимо за управлението на икономиката и за наблюдение на покупателната способност на паричната единица.

ИПЦ има все по-голямо приложение в икономическия и социалния живот, като се използва от правителството, бизнеса, отделните граждани и широката общественост.

ИПЦ е и най-познатият икономически показател, изразяващ количествено равнището на инфлация, което определя и интереса към статистическото изследване на потребителските цени.

Националният статистически институт разработи тази брошура с цел:

- да отговори на най-често задаваните въпроси за ИПЦ;
- да улесни потребителите да разберат по-добре същността на ИПЦ, както и възможностите за неговото използване.

СЪДЪРЖАНИЕ

Какво е ИПЦ? 3
Как се използва ИПЦ? 4
Дали ИПЦ е индекс на издръжка на живота? 5
Чии навици на купуване отразява ИПЦ? 7
Измерва ли ИПЦ изменението на цените за отделно домакинство или отделен човек? 8
До каква степен Вашата лична инфлация (отчитайки Вашите лични разходи) се различава от официалната инфлация за България? 9
Потребителска кошница на НСИ 10
Какво има в кошницата? 12
Потребителска кошница на НСИ - основни групи стоки и услуги 13
Къде се регистрират цените? 16
Как се регистрират цените и как се проверяват? 17
Претегляне 18
Осъвременяване на индекса 20
Как се изчислява индексът? 21
Периоди на отнасяне 22
Как да четем индекса и как да изчислим равнището на инфлация? 24
Други индекси 27
Оповестяване и публикуване на ИПЦ 29
Информационен указател 31

Какво е ИПЦ?

ИПЦ измерва общото относително **изменение на цените** на стоките и услугите, които се използват от домакинствата за лично (непроизводствено) потребление. Това изменение се отразява на действителната покупателна способност на потребителите и на тяхното благополучие.

Изчисляването на ИПЦ е необходимо, защото всяка стока или услуга, продавана на територията на страната, има своя собствена цена и специфичен начин на изменение на тази цена. Ако цените на отделните стоки и услуги се изменят с една и съща величина, няма да е необходимо да се изчислява индекс, защото изменението на цената на една от стоките или услугите между два периода ще представи изменението на цените на всички останали.

Тъй като отношението между цените в различните периоди се променя непрекъснато, необходимо е да се намери начин за обобщаване на тези изменения. При това обобщаване трябва да се вземе под внимание колко точно е похарчено за всяка стока или услуга, така че изменението на тези, за които е похарчено повече, да имат по-голямо влияние при представяне на средното изменение на целия набор от стоки и услуги.

Идеалният ИПЦ трябва по принцип да включва всички стоки и услуги без изключение, дори такива като цигари, алкохол или други стоки и услуги, които се считат за несъществени или нежелани. Идеалният ИПЦ трябва да обхваща цялата територия и цялото население на страната.

Постигането на този „идеал“ в реалността е невъзможно. Затова в световната и в българската практика е възприето да се формира определен набор от стоки и услуги, наречен **„потребителска кошница“.** Практически се наблюдават и регистрират цените на стоките и услугите, включени в тази кошница, и то само в определени избрани градове на територията на страната.

ИПЦ предоставя на потребителите възможността да сравнят общото ценово изменение на всички стоки и услуги, включени в потребителската кошница за текущия месец, с това през предходния месец или през по-отдалечен период от време.

Как се използва ИПЦ?

ИПЦ оказва влияние върху всеки от нас по начините, за които се използва от правителството, бизнеса и обществото като цяло.

Основните области, в които ИПЦ намира приложение, са следните:

- **Като макроикономически показател.** ИПЦ е най-широко използваният измерител на инфлацията. В нашата страна ИПЦ е приет за официален измерител на инфлацията. От една страна, той може да се разглежда като показател за ефективността на правителствената икономическа политика, а от друга - предоставя информация за ценовите изменения в националната икономика на правителството, бизнеса и гражданите и се използва от тях за вземане на икономически решения.

- **Като дефлатор** на стойността на показатели, които нямат собствен ценови измерител, ИПЦ се използва за преизчисляване от текущи в съпоставими цени (цени от минал период) на произведената продукция, добавената стойност, продажбите и т.н.

- **Като средство за индексиране на заплати, пенсии и други доходи** от страна на правителството при необходимост с цел компенсиране на влиянието на инфлацията и защита на покупателната способност на населението.

- **Като средство за индексиране на плащания по договори** - за актуализация на вземания (задължения), произтичащи от договори за наеми, кредити и други.

Дали ИПЦ е индекс на издръжка на живота?

Въпреки че много често е възприеман като такъв, ИПЦ не е индекс на издръжката на живота - концепция, която се разбира по различен начин от различните хора. За мнозина тя е изменение на цените на основни стоки и услуги от крайна необходимост, но на практика е трудно да се съгласува и да се даде точно определение на понятието „крайно необходим“.

ИПЦ отразява само ценовите изменения и затова се дефинира като **индекс на „чистата“ ценова промяна.** Той не отразява промяната в модела на потребление, което потребителите вероятно правят, за да се приспособят към относителното ценово изменение.

Например, ако цената на свинското месо нарасне много рязко в сравнение с цените на другите видове месо, купувачите могат да пренасочат покупките си към телешко месо, пилешко месо или риба. Ако тарифите за електрическа енергия нарастват по-бързо от цените на други енергоносители, домакинствата могат да консумират по-малко електрическа енергия, използвайки алтернативни източници на енергия. ИПЦ не отразява това заместване между стоките и услугите така, както би ги отразил индексът на издръжка на живота. По-скоро ИПЦ предполага покупката на една и съща потребителска кошница в едни и същи съотношения (или статистически тегла) месец след месец.

Като индекс на „чистата“ ценова промяна ИПЦ просто показва колко би трябвало да похарчим, за да закупим същите стоки и услуги, които сме закупили в някакъв по-ранен период, без оглед на това дали отделните продукти са „необходими“ или „добри за нас“.

Например цигарите и автомобилите са включени в индекса, защото хората ги купуват и разходите за тях са с необходимия (достатъчния) относителен дял от общите разходи на домакинствата. Изчисленията обаче отразяват „средната“ кошница за пазаруване, като се взема под внимание и фактът, че има хора, които не купуват цигари или автомобили.

В края на всяка година потребителската кошница и статистическите тегла **се актуализират,** като се въвеждат нови стоки и услуги или се изключват вече остарели, които не се предлагат на пазара, за да се постигне по-добро отразяване на модела на потребление на домакинствата.

Инфлация, измерена с ИПЦ, по основни групи стоки и услуги

(Декември спрямо декември на предходната година)

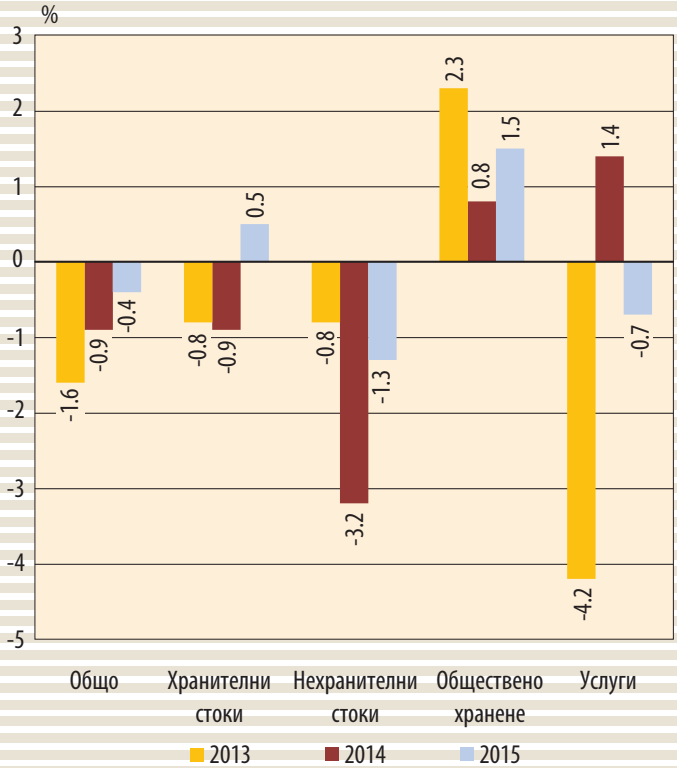

Чии навици на купуване отразява ИПЦ?

Индексът отразява разходите за покупки на градските и селските домакинства, включени в извадката на НСИ за Наблюдението на домакинските бюджети (НДБ) (вж. още на с. 15).

Наблюдението на домакинските бюджети е текущо и се провежда ежегодно през всички месеци на годината, като избраните домакинства се наблюдават за период от една година. Получените данни за разходите на домакинствата от НДБ са представителни на национално ниво. Следователно ИПЦ отразява модела на потребление на средното домакинство в нашата страна.

ИПЦ не отразява модела на потребление на лицата, живеещи в т.нар. колективни домакинства (казарми, болници, затвори, домове за стари хора и т.н.) и на чуждестранните граждани, временно пребиваващи на територията на страната (туристи и други).

Измерва ли ИПЦ изменението на цените за отделно домакинство или отделен човек?

Това не е нужно. НСИ изчислява ИПЦ въз основа на модела на потребление средно на домакинство, а не на определено семейство или човек.

Малко вероятно е индексът на инфлация за едно отделно взето семейство да се покрива с националния индекс. На практика всяко семейство или отделен човек има свой личен темп на инфлация, който се различава от официално обявения. Причината е, че всяко отделно домакинство има свой специфичен модел на потребление.

Например, ако Вие или Вашето семейство отделяте повече средства за закупуване на лекарства, отколкото е средният разход за лекарства на домакинствата, то при по-голямо повишаване на цените на лекарствата спрямо цените на другите стоки и услуги Вашият личен темп на инфлация може да надвиши националния ИПЦ. И обратно, ако Вие ползвате парно отопление и цените на алтернативните горива нарастват много по-рязко от цените на другите стоки и услуги, може да изпитвате по-малък темп на инфлация отколкото цялото население.

Това явление обяснява защо понякога хората поставят под въпрос точността на публикуваните индекси. Националният ИПЦ всеки месец отразява всички промени, които стават в десетки хиляди индивидуални цени.

До каква степен Вашата лична инфлация (отчитайки Вашите лични разходи) се различава от официалната инфлация за България?

Калкулаторът за изчисляване на личната инфлация, публикуван на сайта на НСИ (http://www.nsi.bg/bg/node/188), дава отговор на този въпрос.

Калкулаторът дава възможност да изчислите Вашата лична инфлация, т.е. Вашия индекс на потребителските цени чрез въвеждането на Вашите лични месечни и годишни разходи, които да отговарят на Вашия личен модел на потребление.

Въз основа на въведените данни ще бъдат показани графики и таблица с официалните и с Вашите изчисления на месечната и на годишната инфлация и така ще имате възможност да видите как различните тегла, дължащи се на различните модели на потребление, оказват влияние върху общото изменение на цените. Отделна графика „Сравнение на разходите“ съпоставя Вашия личен модел на потребление с модела на потребление на средностатистическото домакинство по основни видове разходи.

Потребителска кошница на НСИ

Подходящ начин да мислим за ИПЦ е да си представим една много голяма „кошница за пазаруване“ (покупки), наречена „**потребителска кошница“, пълна със стоки и услуги, за които хората обикновено харчат парите си:** от хляба до пресните плодове и зеленчуци, от горивата за отопляване на жилището или за личните автомобили до ползваната електроенергия, топлоенергия и вода, от билета за кино до халбата бира в бирарията, от почивка в страната или в чужбина до велосипеда.

Подборът на стоките и услугите, включени в потребителската кошница, се прави въз основа на подробна информация за паричните разходи по групи стоки и услуги, действително извършени от наблюдаваните домакинства в рамките на една календарна година. За текущата година ИПЦ използва данните от НДБ от предходната година.

Съдържанието на кошницата е **фиксирано в рамките на една календарна година,** но тъй като цените на отделните продукти се променят, то и общата цена на кошницата се променя. Като измерител на тази промяна ИПЦ измерва само измененията в цените на отделните стоки и услуги. Ако хората харчат повече или по-малко за определени стоки и услуги, това няма да се отрази върху индекса.

Всички ние харчим различни суми за разнообразни стоки и услуги, чиито цени се променят по различен начин. Под влиянието на пазара някои от измененията са по-значителни в сравнение с други. Така че е подходящо да имаме **един измерител, обобщаващ всички тези разнообразни промени в цените,** който, въпреки че не може да бъде приложен стриктно към отделния човек или домакинство, ще ни даде полезна информация за влиянието на инфлацията върху нашия портфейл или семеен бюджет.

НСИ се стреми кошницата да бъде осъвременявана и по този начин да бъде представителна за модела на потребление на хората: местата и магазините, в които пазаруваме, стоките и услугите, които купуваме, и сумите, които харчим за тях.

Какво има в кошницата?

ИПЦ представя на практика всички стоки и услуги, за които домакинствата харчат парите си. НСИ класифицира всички парични разходи в 98 класа, групирани в 12 основни раздела (вж. още с. 13 и 14).

ИПЦ включва и различни потребителски такси - например за вода, за смет, за канализация, за технически преглед на лека кола, за издаване на лични документи и други. Включват се също данъците, които са пряко свързани с цените на определени стоки и услуги (данък добавена стойност, акцизи). Но ИПЦ изключва данъците, които не са свързани директно с покупките на потребителски стоки и услуги (например данък общ доход, социално осигуряване).

ИПЦ не включва домакинските разходи, предназначени за придобиване на финансови активи - акции, облигации, ценни книжа, предоставящи възможност за получаване на доходи от собственост, а също изплащане на лихви по получени кредити и плащаните застрахователни вноски по застраховка „Живот“. Закупените жилища от населението също не са обект на индекса на потребителските цени.

За всеки един от 98-те класа са подбрани определен брой конкретни стоки или услуги представители. През 2016 г. техният брой е 701. Промените в цените им се използват, за да се представи изменението на цените на всички стоки и услуги в индекса, т.е. включително и на тези, чиито цени не са специално упоменати.

Например хлябът е представен от:

- Бял хляб - 1000 г
- Хляб „Добруджа“ - 1000 г
- Типов хляб - 1000 г
- Ръжен хляб - 1000 грама.

От изменението на техните цени се прави оценка за общата промяна в цените на хляба. Тя задоволително представя съвкупността от цени, които не участват в наблюдението на ИПЦ.

Потребителска кошница на НСИ - основни групи стоки и услуги

Хранителни продукти и безалкохолни напитки

Хляб и зърнени храни
Месо и месни продукти
Риба и други морски храни
Мляко, млечни продукти и яйца
Животински и растителни масла и мазнини
Плодове
Зеленчуци
Захар, сладка, мед, шоколадови и захарни изделия
Хранителни продукти, некласифицирани другаде
Кафе, чай и какао
Минерални води, безалкохолни напитки, плодови и зеленчукови сокове

Алкохолни напитки и тютюневи изделия

Спиртни напитки
Вина
Бира
Тютюневи изделия

Облекло и обувки

Материали за изработване на облекло
Облекло
Други артикули и допълнения за облекло
Почистване, поправка и облекло под наем
Обувки
Поправка на обувки и обувки под наем

Жилища, вода, електроенергия, газ и други горива

Действителни наеми за жилища, заплащани от наемателите
Други действителни наеми
Материали за текущ ремонт и поддържане на жилище
Услуги за текущ ремонт и поддържане на жилище
Водоснабдяване
Събиране и изхвърляне на битови отпадъци
Събиране, отвеждане и третиране на отпадъчни води
Други услуги, свързани с жилището, некласифицирани другаде
Електроенергия
Газообразни горива
Течни горива за битови нужди
Твърди горива
Топлоенергия

Жилищно обзавеждане, стоки и услуги за домакинството и за обичайно поддържане на дома

Мебели и предмети за обзавеждане
Килими и други подови настилки
Поправка на мебели, предмети за обзавеждане и подови настилки
Домакински текстил
Големи домакински уреди - електрически и неелектрически
Малки електрически домакински уреди
Ремонт на домакински уреди
Стъклария, домакински съдове и принадлежности
Големи инструменти и машини
Малки инструменти и разнообразни принадлежности
Домакински стоки за краткотрайна употреба
Услуги за домакинството и битови услуги

Здравеопазване

Лекарствени продукти
Други медицински продукти
Терапевтични апарати и оборудване
Лекарски услуги
Стоматологични услуги
Други извънболнични медицински услуги
Болнични услуги

Транспорт

Автомобили
Велосипеди
Резервни части и принадлежности за ЛТС
Горива и смазочни материали за ЛТС
Поддръжане и ремонт на ЛТС
Други услуги, свързани с ЛТС
Пътнически релсов транспорт
Пътнически автомобилен транспорт
Пътнически въздушен транспорт

Съобщения

Пощенски услуги
Телефонни и телефакс апарати
Телефонни и телефаксни услуги

Развлечения и култура

Апарати за приемане, записване и възпроизвеждане на звук и образ
Фотографска и кинематографска техника, оптични уреди
Машини за обработка на информация
Носители на записи
Ремонт на аудиовизуална и фотографска техника, на машини за обработка на информация
Музикални инструменти и големи дълготрайни стоки за развлечения на закрито
Игри, играчки и предмети за колекции
Уреди и екипировка за спорт, къмпинг и почивка на открито
Градинарство и цветарство
Домашни любимци и стоки за тях
Ветеринарни и други услуги за домашните любимци
Услуги в областта на развлеченията и спорта
Услуги в областта на културата
Книги
Вестници и периодични издания
Канцеларски принадлежности и материали за рисуване и чертане
Пакетни услуги за почивка и туристически пътувания

Образование

Прогимназиален етап на основното образование и средно образование
Висше образование
Образование, недефинирано с образователна степен

Ресторанти и хотели

Ресторанти, барове и подобни заведения
Столове за хранене
Услуги по краткосрочно настаняване

Разнообразни стоки и услуги

Бръснаро-фризьорски салони и други подобни заведения
Електрически уреди за лична хигиена и разкрасяване
Други уреди, хигиенни и козметични продукти
Бижута и часовници
Други лични вещи
Социални услуги
Застраховки, свързани с жилището
Застраховки, свързани с транспорта
Финансови услуги, некласифицирани другаде
Други услуги, некласифицирани другаде

Относителен дял на потребителските разходи на домакинствата, използвани за тегла през 2016 година, по дванадесетте групи на потребителската кошница

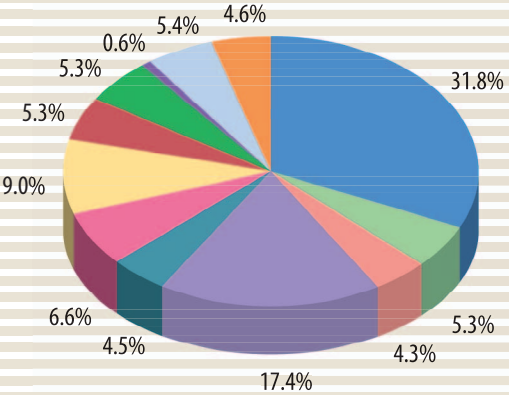

- Хранителни продукти и безалкохолни напитки
- Алкохолни напитки и тютюневи изделия
- Облекло и обувки
- Жилища, вода, електроенергия, газ и други горива
- Жилищно обзавеждане, стоки и услуги за домакинството и за обичайно поддържане на дома
- Здравеопазване
- Транспорт
- Съобщения
- Развлечения и култура
- Образование
- Ресторанти и хотели
- Разнообразни стоки и услуги

Къде се регистрират цените?

Цените на потребителските стоки и услуги се регистрират в определени населени места. Ясно е, че домакинствата не правят всички свои покупки в селищата, където живеят. Те купуват и в други населени места. Голяма част от покупките на стоки и услуги се извършват в градовете. Над 65% от продажбите по цени на дребно за страната се осъществяват в 27 областни центъра, в които живее над 50% от общото население на страната. Именно в тези градове се регистрират цените на стоките и услугите от потребителската кошница с цел изчисляване на ИПЦ.

Във всеки град се подбират и конкретните търговски обекти (супермаркети, универсални и специализирани магазини, кооперативни пазари, заведения за обществено хранене и т.н.), в които се извършва регистрацията на всяка отделна стока и услуга представител. През 2016 г. са обхванати над 6 300 търговски обекта.

Как се регистрират цените и как се проверяват?

От 1-во до 28-о число всеки месец квалифицирани специалисти - служители от териториални статистически бюра (ТСБ), осъществяват над 36 000 регистрации на 701 стоки и услуги от потребителската кошница. По утвърден график те посещават над 6 300 търговски обекта в 27-те областни центъра на страната. Регистрираните цени се записват в специален дневник на регистратора или чрез електронни устройства.

Тъй като целта на ИПЦ е измерване на изменението на цените, регистраторите задължително посещават търговските обекти, за да запишат цените на едни и същи стоки и услуги всеки месец, така че да могат във времето да сравняват цените на идентични стоки.

Надеждността на индекса зависи също и от добрата воля на продавачите. Събраната информация се приема като строго поверителна и никакви данни, отнасящи се до отделните търговци на дребно, не се разпространяват или разкриват пред трета страна.

Регистрираната информация се проверява от служителите в ТСБ за точност и достоверност, след което се изпраща в НСИ.

За някои стоки и услуги е по-ефективно, ако цените се регистрират централно от НСИ. Определени такси и тарифи (например за електроенергия, административни такси, билети за градския транспорт и др.) се регистрират именно от експерти от централното управление на НСИ - отдел „Статистика на потребителските цени и паритети на покупателната способност“.

В този отдел на НСИ също така се правят корекции или уточнения при необходимост. Тези корекции могат да варират от изменение в размера или количеството на пакетираната стока до използването на по-сложни статистически методи за промяна на качеството на регистрираните стоки, като стремежът е промените в качеството да не оказват влияние върху ИПЦ като измерител на ценовите изменения.

Претегляне

Всеки от нас харчи повече пари за някои неща отколкото за други. Потреблението на бензин за лични транспортни средства от населението е по-голямо от потреблението на кафе и следователно относителният дял на паричните разходи на домакинствата за бензин е по-висок от този за кафе. При тези условия е разбираемо защо 10-процентно увеличение на цената на бензина ще има много по-голямо влияние върху общия ИПЦ отколкото същото увеличение на цената на кафето.

По тази причина компонентите на индекса на различните нива на обобщаване се „претеглят“, за да е сигурно, че се отразява важността (значимостта) на различните стоки и услуги в потребителската кошница, както и сумите, които харчим в различни райони на страната и в различни видове магазини.

Теглата за индекса се получават от няколко източника, но главно от Наблюдението на домакинските бюджети, провеждано от НСИ. Единица на наблюдението е случайно избрано домакинство независимо от броя на лицата, тяхното имуществено и лично положение. От 2010 г. извадката за наблюдението включва 3 060 домакинства за тримесечие. Всяко домакинство записва своите разходи в специални дневници, в които се включват ежедневните покупки, разходите за ток, парно, вода, такса смет и др., както и покупките на стоки за дълготрайна употреба. Едно от предназначенията на това изследване е да предоставя представителни данни за паричните разходи на типичното домакинство, които се използват като тегла при изчисляването на ИПЦ.

Потребителските **парични** разходи на домакинствата представляват над 83% от общите парични разходи на домакинствата в страната за 2015 година. Тези данни се използват като **статистически тегла** за изчисляването на националния ИПЦ за 2016 година.

Относителният дял на паричните разходи на домакинствата, използвани за тегла, за периода 2012 - 2016 г. по 12-те раздела може да се проследи в следващата таблица.

(Проценти)

Потребителски групи	Статистически тегла за изчисляване на ИПЦ				
	2012	2013	2014	2015	2016
Общо	**100.000**	**100.000**	**100.000**	**100.000**	**100.000**
Хранителни продукти и безалкохолни напитки	37.201	35.109	33.015	32.815	31.842
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	5.331	5.360	4.856	4.988	5.259
Облекло и обувки	3.627	3.859	4.228	4.642	4.305
Жилища, вода, електроенергия, газ и други горива	17.142	17.845	17.334	16.409	17.350
Жилищно обзавеждане, стоки и услуги за домакинството и за обичайно поддържане на дома	3.350	3.695	4.180	4.509	4.517
Здравеопазване	6.885	6.410	6.476	6.449	6.579
Транспорт	7.493	8.064	8.593	9.060	8.961
Съобщения	5.646	5.456	5.279	5.367	5.274
Развлечения и култура	3.677	4.353	4.869	5.150	5.285
Образование	0.519	0.420	0.678	0.562	0.634
Ресторанти и хотели	4.939	5.112	6.059	5.282	5.382
Разнообразни стоки и услуги	4.190	4.316	4.433	4.768	4.612

Осъвременяване на индекса

Очевидно е много важно индексът да бъде представителен и да бъде осъвременяван непрекъснато. Кошницата от стоки и услуги е фиксирана за период от една година, но тя се преразглежда и осъвременява всяка година. Списъкът с **търговските обекти**, в които се извършва регистрирането на цените, също се актуализира ежегодно.

Осъвременяването на индекса дава възможност да се отразят промените в пазара, модата и появата на нови продукти. Например от 2014 г. започва наблюдението на спа почивките, от 2015 г. се включва в наблюдението и USB памет, а от 2016 г. - четец за електронна книга.

Теглата, с които се изчислява индексът, също се променят всяка година, като се използва най-актуалната информация, за да не се изостава от главните промени в навиците за покупки и в модела на потребление на домакинствата.

Методиката и статистическите методи за изчисляване на ИПЦ също са обект на непрекъснато развитие и усъвършенстване. При значителни промени в тях индексът подлежи на **ревизия.**

От 1999 г. НСИ прилага усъвършенствана методика за конструиране и изчисляване на индекса на потребителските цени в съответствие с изискванията на Евростат и препоръките на МВФ. За осигуряване на съпоставими серии с индекси на потребителските цени е извършена ревизия на месечните индекси за периода януари 1995 - декември 2000 г., с което стават възможни сравнения за по-дълъг период от време.

Как се изчислява индексът?

След като данните за цените за съответния месец са проверени и обобщени, всеки месец индексът (изменението на цените) се изчислява чрез отнасяне на цената за текущия месец към средногодишната цена от предходната година (т.нар. базисна цена) на съответната стока или услуга. Изчисленият по този начин индекс се нарича **базисен.**

Получените индекси се агрегират поетапно до ниво **общ индекс на потребителските цени,** като се претеглят със съответните **статистически тегла.**

На следващия етап всички месечни индекси се изчисляват при една и съща базисна година 1995 = 100 за получаването на динамичните редове с ИПЦ.

Последният етап е изчисляването на индекси на цените и равнища на инфлация за различни периоди.

Периоди на отнасяне

ИПЦ не измерва равнището на цените, той измерва изменението на това равнище. Много често възникват недоразумения поради това, че не се прави разлика между **равнище** и **промяна,** т.е. критикува се промяната, която не отразява моментното състояние, характерно за равнището, а неговото изменение.

Измерване на изменението спрямо определен период означава, че на този период е даден индекс 100.

Например:

- ✓ *ИПЦ за март 2016 г. спрямо януари 2010 г. е 107.10. Това означава, че със 107.10 лв. през март 2016 г. можем да закупим същото количество стоки и услуги, които сме могли да закупим през януари 2010 г. за 100.00 лева. По този начин се представя и размерът на промяната - повишаване на цените с малко над 7%.*

НСИ изчислява ИПЦ за съответните месеци от календарната година, като използва различни периоди на отнасяне.

При **верижния индекс** периодът на отнасяне е предходният месец - например ИПЦ за юли 2015 г. спрямо юни 2015 г. (т.е. юни 2015 = 100) е равен на 99.8.

Изчислява се и **индекс, който показва изменението на цените за 12 месеца,** т.е. периодът на отнасяне е съответният месец от предходната година - например ИПЦ за март 2016 г. спрямо март 2015 г. (т.е. март 2015 = 100) е равен на 98.5.

С индекса, при който всеки месец от годината се отнася към декември на предходната година (т.е. периодът на отнасяне е декември от предходната година), бихме могли да установим изменението на **цените от началото на годината** - например ИПЦ за март 2016 г. спрямо декември 2015 г. (т.е. декември 2015 = 100) е равен на 99.0. Индексът за декември на всяка година спрямо декември на предходната година е прието да се нарича **годишен ИПЦ**.

Средногодишният индекс е средното изменение на цените за дванадесетте месеца на една година, отнесено към средното изменение на цените за дванадесетте месеца на предходната година - например ИПЦ за 2015 г. спрямо 2014 г. (т.е. 2014 = 100) е равен на 99.9.

Инфлация, измерена с ИПЦ, по месеци

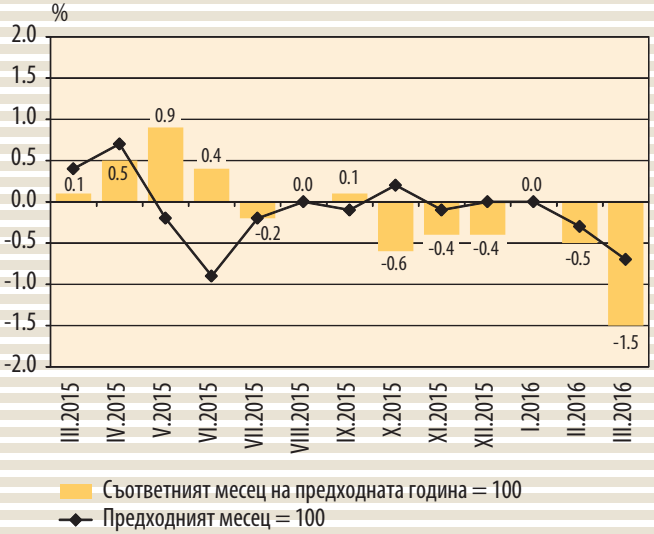

Как да четем индекса и как да изчислим равнището на инфлация?

Индексът е число, което показва с колко процента са се повишили или намалили цените. Индекс 110 например означава, че е имало 10-процентно нарастване на цените в сравнение с базисния период. Аналогично, индекс 90 означава 10-процентно намаление.

Размерът на инфлацията в проценти се получава, като от индекса на потребителските цени за даден период се извади 100.

Например:

- ✓ *Размерът на инфлацията за месец март 2015 г. спрямо февруари 2015 г. се получава, като от верижния индекс за март се извади 100:*
  100.4 – 100.0 = 0.4%,
  т.е. ***месечната инфлация*** *е 0.4%.*

- ✓ *Годишната инфлация за декември 2015 г. се получава, като от индекса за декември 2015 г. спрямо декември 2014 г. се извади 100:*
  99.6 – 100.0 = -0.4%,
  т.е. ***годишната инфлация*** *е минус 0.4%.*

- ✓ *Инфлацията от началото на годината за март 2016 г. се получава, като от индекса за март 2016 г. спрямо декември 2015 г. се извади 100:*
  99.0 – 100.0 = -1.0%,
  т.е. ***инфлацията от началото на годината*** *е минус 1.0%.*

- ✓ *Средногодишната инфлация за 2015 г. се получава, като от средногодишния индекс за периода януари - декември 2015 г. спрямо периода януари - декември 2014 г. се извади 100:*
  99.9 – 100.0 = -0.1%,
  т.е. ***средногодишната инфлация*** *е минус 0.1%.*

През декември всяка година годишната инфлация и инфлацията от началото на годината са равни.

За улеснение на потребителите НСИ е публикувал на сайта си Калкулатор за инфлацията - http://www.nsi.bg/bg/content/2539/калкулатор-на-инфлацията.

Чрез калкулатора всеки би могъл да изчисли ИПЦ и размера на инфлацията за даден месец спрямо избран месец.

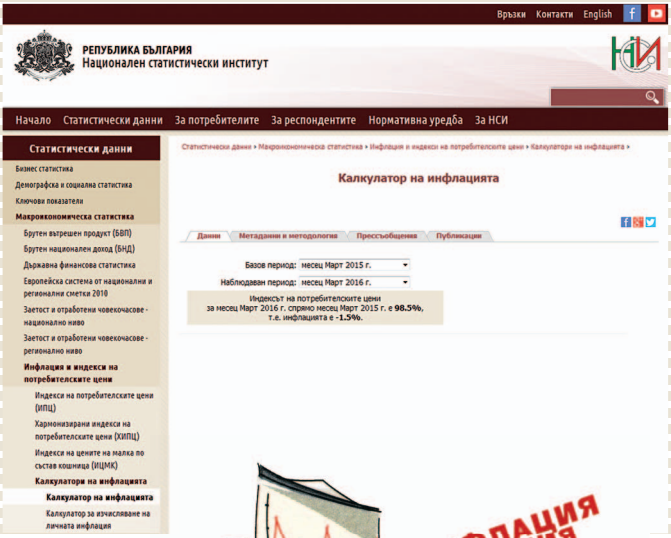

Инфлация, измерена с ХИПЦ, през 2015 г. по месеци

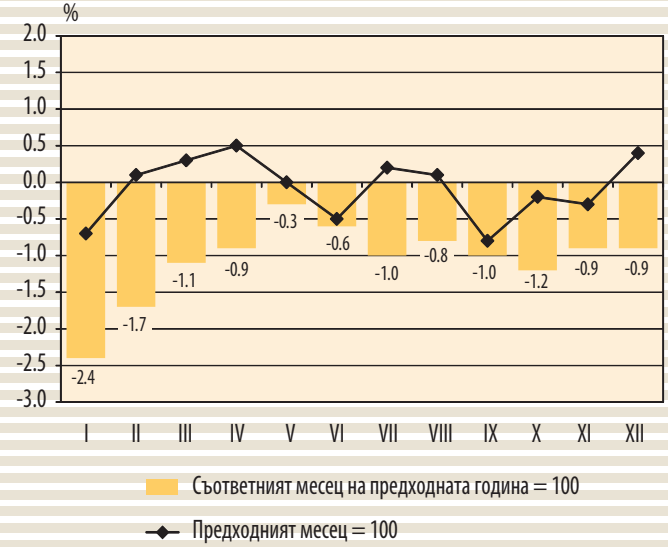

Инфлация, измерена с ХИПЦ, през 2015 г. по основни групи стоки

(Декември спрямо декември на предходната година)

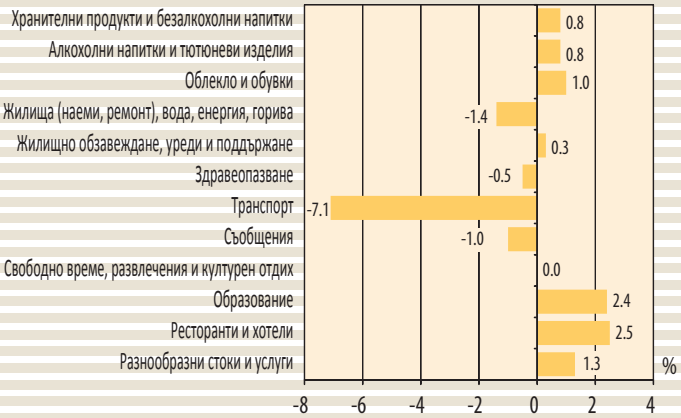

Други индекси

Всеки месец НСИ оповестява и „индекса на цените на малката потребителска кошница“ (ИЦМК), който не се използва като макроикономически показател, но чрез него обществеността може по-ясно да тълкува ИПЦ. Той измерва средното относително изменение на цените на 100 социалнополезни и жизненонеобходими стоки и услуги. Теглата за изчисляване на този индекс представляват относителните дялове на паричните разходи на най-нискодоходните 20% лица в домакинствата. Източник на информацията за теглата е наблюдението на бюджетите на домакинствата в страната.

Хармонизираният индекс на потребителските цени (ХИПЦ) е сравнима мярка на инфлацията на държавите - членки на Европейския съюз (ЕС). Той е и един от критериите за ценовата стабилност и за присъединяването на България към еврозоната.

Всички държави - членки на ЕС, конструират и изчисляват ХИПЦ според специфични (хармонизирани) правила (регламенти), определени от Статистическата служба на Европа - Евростат, съгласувано с държавите членки.

ХИПЦ, както и ИПЦ, измерва общото относително изменение на цените на стоките и услугите. Двата индекса се изчисляват от една и съща кошница от стоки и услуги и от едни и същи цени, но се различават по използваните тегла. ХИПЦ се изчислява с тегла, които обхващат индивидуалното и колективното потребление на всички домакинства (включително на институционалните и чуждестранните) на икономическата територия на страната.

Данните на Национални сметки са основен източник на информация за теглата на ХИПЦ. Данните от Наблюдението на домакинските бюджети се използват за конструиране на теглата, където информация от националните сметки не е налична.

През 1997 г. НСИ изчисли за първи път предварителен ХИПЦ. От началото на 1999 г. започна поетапно прилагане на методологическите изисквания на ЕК за производството на ХИПЦ. До декември 2006 г. произвежданият ХИПЦ беше почти хармонизиран с изискванията на Евростат, като главната оставаща област за постигането на пълна хармонизация беше внедряването на вътрешната концепция в ХИПЦ. С приложението на вътрешната концепция (включването на разходите на институционалните и чуждестранните домакинства, направени на територията на страната) **от януари 2007 г. беше постигната пълна хармонизация с изискванията на Евростат.** За осигуряването на съпоставими серии от индекси ХИПЦ беше ревизиран за периода януари 2005 - декември 2006 година.

ХИПЦ на България участва в производството на общ индекс на 28-те държави - членки на ЕС (EU HICP). Той се изчислява от Евростат и се публикува на сайта на Евростат всеки месец. Подробна информация за хармонизираните индекси на потребителските цени може да се намери на сайта на Евростат http://ec.europa.eu/eurostat/web/hicp/.

Информация за ИЦМК и за ХИПЦ, произвеждани от НСИ, може да се намери на сайта на НСИ в рубрика „Инфлация и индекси на потребителските цени“: http://www.nsi.bg/bg/content/2445/инфлация-и-индекси-на-потребителските-цени.

Оповестяване и публикуване на ИПЦ

Всеки месец по утвърден график (между 12-о и 14-о число на месеца, следващ отчетния месец) се публикува прессъобщение за индексите на потребителските цени и инфлацията. Датата на публикуването е посочена в Календара за разпространение на резултатите от статистическите изследвания на НСИ (http://www.nsi.bg/node/44).

Прессъобщението съдържа данни за месечната, годишната и средногодишната инфлация, както и за инфлацията от началото на годината, по основните потребителски групи. Прессъобщението се изпраща едновременно на Президента на Република България, парламента, правителството, информационните агенции, и електронните и печатните медии. От този момент всички потребители имат достъп до публикуваната информация чрез сайта на НСИ.

Подробна информация за ИПЦ може да бъде намерена в **публикациите** на НСИ:

- „Статистически годишник“ - раздел „Цени“;
- „Статистически справочник“ - годишно издание на НСИ, раздел „Цени“;
- „България“ - годишна брошура на НСИ.

Данни за ИПЦ, методиката за изчисляването му и за потребителската кошница се публикуват на сайта на НСИ в рубриката „Инфлация и индекси на потребителските цени“: http://www.nsi.bg/bg/content/2445/инфлация-и-индекси-на-потребителските-цени.

Информационен указател

Националният статистически институт разполага с богата и разнообразна статистическа информация за социално-икономическото развитие на страната.

Сайтът на НСИ (http://www.nsi.bg) предоставя на потребителите безплатна информация за цялостната дейност на НСИ.

Данните за индексите на потребителските цени (по месеци и години) се подготвят от отдел „Статистика на потребителските цени и паритети на покупателната способност“:
телефон: +3592 9857 767
e-mail: adancheva@nsi.bg

Информацията и методологията за изчисляването на индексите на потребителските цени могат да бъдат намерени на следния интернет адрес:
http://www.nsi.bg/bg/content/2445/инфлация-и-индекси-на-потребителските-цени

Всички публикации, включени в Каталога на статистическите издания, могат да бъдат закупени от отдел „Публикации, библиотека и архив“:
телефони: +359 2 9857 515
+359 2 9857 447
e-mail: publikacii@nsi.bg

Информацията, която не е включена в публикациите и сайта на НСИ, може да бъде получена по заявка от отдел „Връзки с потребителите и е-услуги“:

Приемна за потребители:
телефон: +359 2 9857 111
e-mail: info@nsi.bg
Работно време с потребители:
понеделник - петък,
9.00 - 17.00 ч.

Библиотеката предоставя на потребителите за безплатно ползване всички публикации на НСИ, както и получаваните от чужбина статистически издания.

Адрес: ул. „П. Волов“ № 2, София 1038
телефони: +359 2 9857 633
+359 2 9857 521
e-mail: biblioteka@nsi.bg

Работно време с читатели:
понеделник - петък,
9.00 - 17.00 ч.

Национален статистически институт

ул. „П. Волов“ № 2, София 1038, България

http://www.nsi.bg

ИНДЕКС НА ПОТРЕБИТЕЛСКИТЕ ЦЕНИ и ИНФЛАЦИЯ

ОТГОВОРИ НА НАЙ-ЧЕСТО ЗАДАВАНИТЕ ВЪПРОСИ